

Kan ett engagemang i civilsamhället motverka intolerans mot personer med utländsk bakgrund?

Erik Lundberg

mucf

Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

© Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2020

Webb: www.mucf.se

Kan ett engagemang i civilsamhället motverka intolerans mot personer med utländsk bakgrund?

Erik Lundberg

Förord

I den här rapporten presenteras resultat från forskningsprojektet med titeln ”Kan ett engagemang i civilsamhället motverka intolerans mot personer med utländsk bakgrund?”, finansierat av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Projektledare och huvudansvarig för forskningsprojektet har varit Erik Lundberg, docent i statsvetenskap vid Högskolan Dalarna.

Forskningsprojektet har genomförts i samarbete med Ali Abdelzadeh, fil. dr. vid Högskolan Dalarna. De resultat som presenteras i den här rapporten baseras på en kommande vetenskaplig artikel (Lundberg & Abdelzadeh). Den som är intresserad av att fördjupa sig i ytterligare resonemang och resultat kommer därför att kunna läsa mer i denna publikation.

Forskningsprojektet har möjliggjorts genom tillgång till data från det longitudinella forskningsprogrammet Political Socialization Program vid YeS (Youth & Society) vid Örebro universitet. Huvudansvariga för planering, genomförande och finansiering av datainsamlingen var professorerna Erik Amnå, Mats Ekström, Margaret Kerr och Håkan Stattin. Datainsamlingen har finansierats av Riksbankens Jubileumsfond.

Jag vill rikta ett stort tack till Ali Abdelzadeh för ett stimulerande och framgångsrikt samarbete, liksom till forskningsmiljön Youth & Society som gjort det möjligt att besvara de frågor som ställts i det här projektet. Ett lika stort tack även till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, för det finansiella stöd som möjliggjort det arbete som ligger till grund för projektet.

Erik Lundberg

Nacka, 28 oktober 2020

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	7
1 Syfte och frågor	9
2 Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning	10
3 Metod och material	13
4 Resultat	16
5 Slutsatser och diskussion	21
6 Referenser.....	23

Sammanfattning

Den här rapporten har presenterat resultat från ett forskningsprojekt som undersökt vilken roll ett engagemang i civilsamhället har för utvecklingen av intolerans bland unga. Med hjälp av data från ett forskningsprojekt som följt samma personer under flera år (Amnå, et. al., 2009) har projektet analyserat hur olika aspekter av ett engagemang i civilsamhället hänger samman med utvecklingen av ungas intolerans mot personer med utländsk bakgrund. Ungdomarna som inkluderades i föreliggande forskningsprojekt var mellan 13 och 18 år.

Resultaten tyder på att ett varaktigt och uthålligt engagemang i kultur-föreningar, religiösa föreningar, föreningar för fred och mänskliga rättigheter samt politiska föreningar dämpar ungas intolerans över tid. Förändringen av intolerans var små men statistiskt signifikanta och bestod vid kontroll för kön, etnicitet, ålder och socioekonomiska faktorer. Med andra ord förefaller ett kontinuerligt engagemang i vissa typer av föreningar begränsa ungas intolerans. Intressant nog tycks även en enskild insats i frivilligarbete ha en liknande effekt.

Resultaten från det här forskningsprojektet betonar vikten av att främja ett varaktigt engagemang i civilsamhället eftersom det har störst betydelse för att dämpa intolerans och främlingsfientlighet bland unga. Det skulle således tala för att verksamma i civilsamhället arbetar för att hålla kvar ungdomar i ett föreningsengagemang och stimulera verksamheter som befrämjar frivilligt arbete. På samma sätt pekar det på betydelsen av att offentliga aktörer stödjer möjligheten till frivilligt arbete samt föreningsverksamhet som bedrivs på lång sikt.

Inledning

Under de senaste åren har många länder i Europa bevittnat en ökning av rapporterade hatbrott, och en omfattande flyktingmigration som har föranlett ett rop på tolerans och insatser som kan stärka den sociala sammanhållningen i samhället. Beslutsfattare har på olika sätt försökt förmå offentliga institutioner att intensifiera arbetet mot främlingsfientlighet och intolerans, i synnerhet bland kommande generationer av unga.

Vid sidan av att betona skolans roll har civilsamhället lyfts fram som en angelägen resurs (Amnå, 2016). Förutom dess ekonomiska konkurrensfördelar är det inte minst civilsamhällets potential att verka för förtroendeskapande relationer som aktualiserats. Därtill finns det bland många föreningar en önskan och vilja att bidra till och främja demokratiska värderingar och attityder.

Förhoppningen att civilsamhället kan utgöra en kraft mot intolerans och främlingsfientlighet är inte helt utan grund. I början på 2000-talet förde statsvetaren Robert Putnam fram tesen om civilsamhällets effekter på mellanmänniskliga attityder, i synnerhet tillit och tolerans (Putnam, 2000). Putnam menade att civilsamhällets kapacitet att organisera och knyta samman människor under gemensamma former rymmer en stor potential att främja sociala relationer och positiva demokratiska attityder och värderingar. I vilken utsträckning som civilsamhället kan bidra till att motverka intolerans i samhället är emellertid oklart eftersom empiriska studier, som undersöker civilsamhällets roll för graden av främlingsfientlighet och intolerans, i dagsläget är få.

Det här projektet har bidragit till att öka den kunskapen genom att undersöka i vilken utsträckning ett engagemang i civilsamhället kan motverka intolerans mot personer med utländsk bakgrund bland ungdomar. Att rikta intresset mot ungdomar är viktigt av flera skäl. Ungdomsåren är den formativa period då många av våra politiska och sociala attityder skapas och tar form. Genom att undersöka attityder bland kommande generationer kan vi också få en signal om hur framtiden kan se ut.

Rapporten är uppdelad i fem kapitel. I nästa kapitel presenteras forskningsprojektets syfte och frågor. I det tredje kapitlet projektets teoretiska utgångspunkter följt av exempel från tidigare forskning. I det fjärde kapitlet beskrivs den metod och det material som nyttjats i projektet. I det femte och sista kapitlet redogörs för slutsatserna. Här diskuteras också policyimplikationerna av resultaten.

Syfte och frågor

Syftet med det här forskningsprojektet har varit att öka kunskapen om i vilken mån ett engagemang i civilsamhället bidrar till att minska intolerans mot personer med utländsk bakgrund. Projektet har riktat fokus mot ungdomar eftersom det är den formativa period då många av våra politiska och sociala attityder skapas och tar form (Hatemi, et al. 2009). Forskningsprojektet riktar fokus mot ungas attityder mot personer med utländsk bakgrund.

Närmare bestämt har forskningsprojektet sökt svar på följande forskningsfråga: Vilken betydelse har ett engagemang i civilsamhället för utvecklingen av intolerans bland unga? Annorlunda uttryckt: i vilken utsträckning kan ett engagemang i civilsamhället begränsa intoleranta attityder mot personer med utländsk bakgrund? Frågan kan tyckas enkel men aktualiserar en central fråga för den samhällsvetenskapliga forskningen, för beslutsfattare och ytterst för vår demokrati.

Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

Attityder beskrivs ofta som en generell inställning till någon eller något och tillmäts ofta en stor betydelse eftersom de har visat sig påverka vårt sätt att handla, planera och förstå vår omgivning (Olson & Zanna, 1993; Ajzen, 2005). Till skillnad från vår personlighet är attityder till stor del inlärd och ett resultat av vårt sociala liv. I vilken mån attityder förändras, om alls, har varit föremål för åtskillig forskning och diskussioner. Enligt den så kallade stabilitets-hypotesen formas politiska och sociala attityder under barndomen för att sedan förbli stabila under resten av livet. Uppväxtvillkor och erfarenheter under uppväxttiden präglar med andra ord attityderna längre fram i livet.

Ett annat synsätt, den så kallade socialt lärande-hypotesen, förutsäger att erfarenheter under uppväxten endast i begränsad utsträckning har betydelse för attityderna längre fram i livet (Sears & Brown, 2013). Förespråkare för den här uppfattningen menar att attityder som tolerans formas på basis av erfarenheter och intryck under hela livet. I stället för att präglas av stabilitet är attityder föremål för förändring. Det finns emellertid goda skäl till att anta att ungdomstiden är en betydelsefull period för formandet av sociala och politiska attityder,

vilket motiverar en studie som denna. Särskilt tonåren pekas ut som en särskilt betydelsefull tid för formandet av sociala och politiska attityder - en tid i livet då många politiska och sociala normer och värderingar prövas och är särskilt öppna för förändring (Hatemi, 2009; Dinas, 2010; Abdelzadeh & Lundberg 2017; Lundberg, 2017)

Tidigare forskning har resulterat i en rad olika hypoteser och förklaringar till vilka faktorer som hänger samman med och förklarar hur attityder, såsom främlingsfientlighet och intolerans mot olika grupper. En teoretisk förklaring som har fått stort genomslag är den så kallade kontakt-hypotesen. Teoribildningen betonar att fördomar och negativa attityder, under vissa omständigheter förklaras genom den interaktion och kontakt individer har med varandra (Allport, 1954; Stephan, 2018). När människor har en möjlighet att kommunicera och diskutera olika synpunkter skapas också förståelse, menar teorin, och fördomar och negativa attityder reduceras (Pettigrew & Tropp, 2005; Côté & Erickson, 2009; Titzmann, Brenick & Silbereisen, 2015). På samma sätt är det tänkbart att när människor engagerar sig i civilsamhället och där kommunicerar, löser problem och deltar i olika aktiviteter så reduceras fördomar, oro och känslan av hot till exempel från andra grupper i samhället. Annorlunda uttryckt: negativa attityder minskar till följd av de kontakter man får med människor med olika bakgrund i en förening eller till följd av ett engagemang i civilsamhället. Men för att kontakten ska ha den effekten har forskare framhållit betydelsen av att kontakten är personlig, frivillig, positiv och äger rum på jämlik basis (Dovidio, Gaertner & Kawakami, 2003).

En annan mekanism som kan påverka utvecklingen av attityder är kunskap. Antagandet är att intolerans utvecklas som en reaktion på ett upplevt hot från grupper som skiljer sig från den egna, den så kallade ut-gruppen (Brewer, 1999). Det kan handla om att personer från ut-gruppen uppfattas hota den egna, in-gruppens normer, värderingar, status eller ekonomiska förutsättningar såsom arbete vilket i sin tur får konsekvenser för graden av intolerans. Genom att engagera oss i civilsamhället erhåller vi kunskaper och erfarenheter om personer från olika grupper vilket dämpar intolerans. Detta går i linje med tesen om att civilsamhället fungerar som "skolor i demokrati". Det är när individer deltar i föreningar och där fattar gemensamma beslut, resonerar och samtalar, som det skapas ett lärande kring demokratins praktik och de kunskaper och värden som vår demokrati ytterst bygger på (Putnam, 2000; Warren, 2001).

Tesen att ett engagemang i civilsamhället skulle motverka intoleranta attityder kan naturligtvis ifrågasättas. Det är viktigt att framhålla att det också finns föreningar som har en anti-demokratisk och intolerant agenda. Sådana typer av föreningar torde knappast ha en dämpande effekt på intolerans och främlingsfientlighet. Det är också en öppen fråga i vilken utsträckning kon-

takten i exempelvis en förening uppfyller samtliga av de faktorer som nämnda förutsättningar. Snarare än att vara en arena för kontakter med personer med andra bakgrunder kan föreningar i civilsamhället kännetecknas av slutna rum med starka gruppstillhörigheter (jmf. Bauman och May, 1990; Putnam, 2000).

En annan kritik mot att ett engagemang i civilsamhället skulle ha någon effekt på graden av intolerans hänger samman med vad som brukar kallas för en selektionseffekt. Forskare menar att studier som sägs påvisa samband mellan civilsamhälleengagemang och olika former av attityder i många fall är en effekt av selektion (Quintelier 2012; Dahl & Abdelzadeh 2017). I detta sammanhang är det möjligt att redan tolerant/intolerant sinnade människor är mer benägna att bli medlemmar och engagera sig i föreningar. För att med säkerhet fastställa att föreningsengagemanget har en effekt krävs att individens nivå av intolerans undersöks även innan personen går in i ett engagemang.

Befintlig forskning uppvisar en ganska splittrad bild av engagemangets potential att motverka intolerans, främlingsfientlighet och fördomar mot personer med utländsk bakgrund (se exempelvis Van der Meer, 2016; Wallman-Lundåsen, 2018). Bland studier som har visat positiva effekter kan nämnas Hooghe och Quintelier (2013) som utifrån en longitudinell studie från Belgien konstaterade att personer som är aktiva i föreningar har en intolerans som minskar över tid. Med data från Schweiz kan Rapp och Freitag (2015) bekräfta ett positivt samband mellan aktivt föreningsengagemang i olika föreningar och individens toleransnivå. Därutöver kan nämnas en amerikansk studie av Cigler och Joslyn (2002) som påvisat ett positivt samband mellan föreningsengagemang och politisk tolerans.

Däremot visar exempelvis Iglič (2013) att engagemang i civilsamhället har en negativ effekt på social tolerans. Vidare visar Lundberg och Abdelzadeh (2017) att ett engagemang inte tycks bidra till att öka ungdomars tolerans mot personer med utländsk bakgrund. En möjlig förklaring är förekomsten av en selektionseffekt, det vill säga, att det är de redan toleranta sinnade ungdomarna som väljer att gå in i en förening (Quintelier, 2012; Dahl & Abdelzadeh, 2017). Få studier har emellertid undersökt engagemangets potential att motverka intolerans mot personer med utländsk bakgrund för gruppen ungdomar. För att med säkerhet fastställa att föreningsengagemanget har en effekt krävs att individens nivå av intolerans undersöks även innan personen går in i ett engagemang.

I anslutning till detta är det också möjligt att föreningar och sammanslutningar i civilsamhället kan ha olika kapacitet att motverka främlingsfientlighet och intolerans, eller främja tolerans om man så vill (Stolle & Rochon, 1998). En hypotes som förts fram i forskningen om social tillit är att föreningar och organisationer i civilsamhället som samlar individer med liknande bakgrund, till exempel politiska och etniska föreningar, har mindre positiv effekt jämfört med exempelvis kulturföreningar eller idrottsföreningar (Wollebaek & Selle, 2002).

En anledning till detta skulle kunna vara att den senare typen av föreningar har större potential att samla människor med olika bakgrund och därmed en bättre möjlighet att erbjuda kontakter mellan personer som är mer olika varandra, vilket i sin tur främjar tillit. Det är möjligt att en sådan effekt också kan identifieras vad gäller främlingsfientlighet och intolerans.

Metod och material

Longitudinell ansats med fokus på unga

För att besvara projektets syfte och frågeställning har det här projektet nyttjat en befintlig databas från en longitudinell surveyundersökning som genomförts inom ramen för ett flervetenskapligt forskningsprogram finansierat av Riksbankens jubileumsfond och inrättat av forskningsenheten Youth & Society (YeS) vid Örebro universitet. Surveyundersökningen var designad utifrån ett flervetenskapligt socialiseringsperspektiv för att kunna fördjupa kunskapen om ungas värderingar och hur dessa samspelar med olika socialiseringsprocesser och livsfaser (Amnå, et al., 2009).

I databasen ingår svar från drygt 2 000 ungdomar från totalt 13 olika grund- och gymnasieskolor samt cirka 4 000 unga vuxna och deras vänner i olika åldersgrupper som har följts under flera års tid. I det här forskningsprojektet används data från de två yngsta grupperna, nämligen ungdomar som vid studiens första mättillfälle var mellan 13 respektive 18 år. Sammanlagt handlar det om cirka 2 000 ungdomar, med en medelålder på ungefär 15 år vid första mättillfället.

Ungdomarna var vid mättillfällena bosatta i Örebro med omnejd, det vill säga, en medelstor svensk stad som uppfyller ett flertal kriterier för att ett nationellt representativt urval (Amnå, et al., 2009). Deltagarna fyllde i enkäterna under ordinarie skoltid i sina klassrum.

För att analysera projektets forskningsfrågor angående relationen mellan engagemang i civilsamhället och ungas intolerans mot personer med utländsk bakgrund användes en kvantitativ metodologisk ansats. En rad olika avancerade statistiska metoder användes, bland annat "Latent growth curve models" (McArdle & Nesselroade, 1994) som är en metod för att estimerar förändring på en beroende variabel hos samma individ mätt vid flera olika tidpunkter. Även "Cross-lagged panel models" användes vilket är en form av strukturell ekvationsmodellering (SEM), samt personorienterade analyser.

Statistiska mått

Som framgick inledningsvis har projektet fokuserat på ungas intolerans mot personer med utländsk bakgrund. Tre frågor har använts som ett mått på intolerans, det vill säga, människors avståndstagande från eller fientlighet mot personer med utländsk bakgrund. 1) "Invandrare kommer ofta bara hit för att utnyttja välfärden i Sverige", 2) "Invandrare tar ofta jobben från dem som är födda i Sverige" och 3) "Det händer alltför ofta att invandrare har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället." Svarsskalan för samtliga påståenden var 1–4 (1 = Stämmer inte alls till 4 = Stämmer mycket bra).

För att mäta engagemang i civilsamhället har ett flertal mått använts. För det första ingår medlemskap, det vill säga, huruvida ungdomar varit medlemmar i en förening. I enkäten som ungdomarna besvarade fick de ta ställning till följande frågor: "Är du med i någon förening/föreningar?" Svarsalternativen var "ja" och "nej" med möjlighet att ange medlemskap i olika typer av föreningar. De typer av föreningar som ungdomarna kunde välja på var följande: idrottsförening, kulturförening, religiös förening, hobbyförening, friluftsförening, politisk förening, förening för fred och mänskliga rättigheter, invandrarförening, miljöförening och annan förening. Det innebar alltså att projektet har beaktat betydelsen av medlemskap i olika typer av föreningar samt vikten av att vara medlem i flera föreningar.

Vidare studerades också medlemskapets varaktighet och uthållighet. Med varaktighet menas huruvida ungdomarna var medlemmar i någon förening (oavsett typ) under den studerade perioden. Med uthållighet menas om ungdomarna var medlemmar i samma typ av förening under perioden. För det andra ingår frivilligarbete. I enkäten som ungdomarna besvarade fick de ta ställning till hur ofta de under de senaste 12 månaderna hade arbetat frivilligt för en god sak. Svarsalternativen var "ja, någon enstaka gång", "flera gånger" samt "nej". Viktigt att poängtera är att i databasen ingår både ungdomar som på olika sätt är engagerade i civilsamhället och som inte är det.

I tabell 1 sammanfattas vilka aspekter av ett civilsamhälleengagemang som har analyserats samt en närmare precisering av dess innebörd. Det är alltså dessa typer av engagemang i civilsamhället som kommer att sättas i samband med utvecklingen av ungas attityder till personer med utländsk bakgrund. Som framgår i tabellen beaktas ett flertal mått på ett civilsamhälleengagemang. Måtten är dock inte heltäckande. Till exempel saknas uppgifter om hur mycket tid ungdomarna har spenderat i olika föreningar liksom i frivilligarbete. Det är också viktigt att framhålla att medlemskap kan vara passiva och inte alltid innebär att en kontakt äger rum mellan medlemmar.

Tabell 1. Typer av civilsamhälleengagemang och dess innebörd

Typ av engagemang	Innebörd
Medlemskap	Medlem i någon förening under första tidpunkten. (0=inte medlem, 1=medlem i åtminstone en förening under första tidpunkten)
Typ av förening	Idrottsförening, kulturförening, religiös förening, hobbyförening, friluftsförening, politisk förening, förening för fred och mänskliga rättigheter, invandrarförening, miljöförening eller annan förening
Antal medlemskap	Medlemskap i en eller flera föreningar under alla tidpunkter (0= inte medlem – 4= medlem i åtminstone en förening under alla fyra tidpunkter)
Varaktigheten i medlemskapet	Medlemskap i åtminstone en typ av förening under hela perioden (0= medlem, 1=medlem i en förening under alla tidpunkter)
Uthålligheten i medlemskapet	Medlem i samma typ av förening (0=inte medlem någon gång, 1=medlem i samma typ av förening vid åtminstone tre tillfällen)
Frivilligarbete	Arbetat frivilligt för en god sak (0=nej, 1=ja)
Varaktigheten i frivilligarbetet	Arbetat frivilligt för en god sak under åtminstone tre av fyra tidpunkter (0= har aldrig arbetat frivilligt, 1= har arbetat frivilligt senaste tre tidpunkterna)

Resultat

Resultaten presenteras i tre steg. Först beskrivs i vilka typer av föreningar som ungdomar väljer att engagera sig i. Därefter undersöks om det finns några skillnader avseende intolerans mot personer med utländsk bakgrund bland medlemmar och icke-medlemmar. I nästa steg redovisas vilken roll ett engagemang i civilsamhället har för utvecklingen av ungas intolerans.

Ungas engagemang i olika typer av föreningar under olika tidpunkter

Vilka typer av föreningar väljer ungdomar att engagera sig i som medlem? Som framgår av tabell 2 är ungdomar framförallt engagerade i idrottsföreningar, kulturföreningar och religiösa föreningar. Mer än hälften av ungdomarna under tidpunkt 1 var medlem i en idrottsförening och ungefär en tredjedel var medlem i en kulturorganisation. Motsvarande siffra för religiösa föreningar var en tiondel. Betydligt färre ungdomar var medlemmar i till exempel friluftsföreningar, miljöföreningar, föreningar för fred och mänskliga rättigheter.

Tabell 2 visar också att ungas engagemang i föreningar minskar i takt med att de blir äldre, något som också bekräftats av tidigare studier (se exempelvis MUCF, 2015). Detta är särskilt tydligt för medlemskap i idrottsföreningar. 51 procent av ungdomarna var medlemmar vid första tidpunkten jämfört med 38 procent vid sista tidpunkten. Liknande utveckling kunde identifieras för medlemskap i kulturföreningar där nära 22 procent var medlemmar under första tidpunkten och 15 procent vid sista tidpunkten. Tabell 2 visar också hur stor andel av ungdomarna som har arbetat frivilligt under de olika tidpunkterna. Resultatet visar att frivilligengagemanget minskar i takt med att ungdomar blir äldre, från drygt 52 procent vid tidpunkt 1 till nära 47 procent vid tidpunkt 4.

Tabell 2. Andelen ungdomar som är medlemmar i olika typer av föreningar vid olika tidpunkter samt andelen som arbetat frivilligt för en god sak vid olika tidpunkter (absoluta tal i parentes)

Typ av förening/ Tidpunkter	T1	T2	T3	T4
Kultur	21.7 (366)	19.8 (318)	16.8 (257)	14.6 (169)
Religiös	11.9 (200)	15.2 (242)	13.9 (212)	13.4 (156)
Fred/mänskliga rättigheter	3.2 (54)	1.7 (27)	1.9 (29)	3.9 (45)
Politisk	3.2 (53)	3.9 (61)	4.1 (62)	3.7 (43)
Idrott	51.5 (884)	48.4 (786)	42.0 (651)	38.0 (445)
Hobby	8.0 (134)	5.9 (93)	5.6 (85)	5.9 (68)
Friluft	4.3 (72)	3.9 (62)	2.2 (34)	2.5 (29)
Invandrar	2.9 (49)	1.6 (25)	1.4 (22)	1.7 (20)
Miljö	2.3 (38)	1.8 (29)	1.6 (24)	2.7 (31)
Frivilligarbete	52.6 (913)	47 (757)	51.4 (807)	46.8 (549)

Skillnader i intolerans mellan medlemmar och ickemedlemmar

Finns det några skillnader i intolerans mellan medlemmar och ickemedlemmar i olika typer av föreningar? Tabell 3 presenterar skillnaderna i medelvärde avseende intolerans bland medlemmar och icke-medlemmar vad gäller olika typer av föreningar. Resultatet visar att det finns statistiskt säkerställda skillnader mellan medlemmar och icke-medlemmar för flera typer av föreningar. Närmare bestämt uttryckte ungdomar som var medlemmar i kulturföreningar och religiösa föreningar en lägre intolerans än ickemedlemmar under alla tidpunkter. Liknande resultat var synligt bland ungdomar som var medlemmar i föreningar för fred- och mänskliga rättigheter samt politiska föreningar.

Däremot kunde några liknande skillnader inte hittas avseende övriga typer av föreningar. Undantagen var idrottsföreningar och hobbyföreningar. Ungdomar som var medlemmar i någon av dessa två föreningar uttryckte något högre

intolerans än icke-medlemmarna. Skillnaderna är statistiskt säkerställda men mycket små. Det här resultatet ska därför tolkas med stor försiktighet. Det är också viktigt att påpeka att ungdomarna i alla föreningar redan under första tidperioden har en mycket låg grad av intolerans mot personer med utländsk bakgrund. Även om engagemang i vissa föreningar dämpar intoleransen över tid så sker det från en startnivå där intoleransen redan är tämligen låg.

Sammantaget visade resultaten att ungdomar som var medlemmar i vissa typer av föreningar, nämligen kulturföreningar, religiösa föreningar, föreningar för fred och mänskliga rättigheter samt politiska föreningar uttryckte lägre grad av intolerans än ickemedlemmar. I de fortsatta analyserna riktades därför intresset mot ungdomar som var medlemmar i den här typen av föreningar. Vad gäller idrottsföreningar och hobbyföreningar visade analyserna att engagemang i den här typen av föreningar inte hade någon påverkan på ungas intolerans. Det vill säga, unga blev inte mer intoleranta av ett engagemang i den här typen av föreningar.

Tabell 3. Skillnader intolerans mellan medlemmar och ickemedlemmar under olika tidpunkter (medelvärden).

Typ av förening	Medlem?	T1	T2	T3	T4
Kultur	Ja	2.06	2.01	2.02	1.88
	Nej	2.26	2.30	2.27	2.23
	Cohen's d	.28	.42	.37	.46
Religiös	Ja	2.07	2.13	2.05	2.01
	Nej	2.24	2.27	2.25	2.20
	Cohen's d	.24	.19	.30	.23
Fred/mänskliga rättigheter	Ja	2.22	1.76	1.85	1.72
	Nej	2.22	2.25	2.23	2.19
	Cohen's d	-	.75	.53	.59
Politisk	Ja	2.19	1.88	1.92	1.78
	Nej	2.22	2.26	2.24	2.18
	Cohen's d	-	.56	.45	.51
Idrott	Ja	2.24	2.28	2.28	2.24
	Nej	2.19	2.21	2.19	2.13
	Cohen's d	-	-.10	-.13	-.14
Hobby	Ja	2.28	2.30	2.38	2.15
	Nej	2.22	2.24	2.22	2.17
	Cohen's d			-.22	
Friluftsf	Ja	2.21	2.15	2.10	2.11
	Nej	2.22	2.24	2.23	2.17
Invandrar	Ja	2.10	2.11	2.33	1.97
	Nej	2.22	2.25	2.22	2.18
Miljö	Ja	2.45	2.07	2.06	2.00
	Nej	2.21	2.25	2.23	2.18
Frivilligt arbete	Ja	2.19	2.18	2.16	2.08
	Nej	2.26	2.30	2.30	2.26
	Cohen's d	.10	.17	.20	.22

Not 1: Fetmarkerad indikerar statistiskt säkerställda skillnader mellan medlemmar och icke-medlemmar. 2: Cohens d är ett mått på storleken på skillnaderna mellan medelvärdena för medlemmar och icke-medlemmar. 0.20 bör tolkas som en liten skillnad, 0,50 som en måttlig skillnad och 0,80 som en stor skillnad.

Långvarigt engagemang dämpar intolerans bland unga

I nästa steg undersöktes hur ungdomars intolerans utvecklades över tid. Resultaten visade att intoleransen minskar över tid. Med andra ord: unga uttrycker en något högre tolerans i takt med att de blir äldre, ett resultat som påvisats i andra studier av liknande attityder (Lundberg & Abdelzadeh, 2017). Den genomsnittliga förändringen i medelvärdet av intoleransen var emellertid inte statistiskt signifikant. Däremot fanns stora skillnader på individnivå vilket motiverade ytterligare analyser.

I syfte att undersöka engagemangets roll för utvecklingen av intolerans bland unga undersöktes samtliga typer av engagemang som redogjorts för under tabell 1. det vill säga, antal medlemskap, varaktigheten och uthålligheten i engagemanget samt i vilken grad unga arbetat frivilligt för en god sak. Resultaten sammanfattas i tabell 4 och ger ett översiktligt svar på i vilken utsträckning olika typer av engagemang påverkar förändringen av ungas intolerans över tid. Röd färg indikerar att engagemanget inte hade någon påverkan på intoleransen över tid medan grön färg anger det motsatta samt hur intoleransen förändrats.

Sammanfattningsvis visar resultaten att ungdomar som har ett varaktigt och uthålligt engagemang uttryckte en lägre intolerans över tid. På liknande sätt visar resultaten att ungdomar som har arbetat frivillig för en god sak under någon eller flera tidpunkter uttryckte lägre intolerans över tid. Förändringarna var inte dramatiska men statistiskt signifikanta och bestod vid kontroll för kön, etnicitet, ålder och socioekonomiska faktorer.

Tabell 4. Typer av civilsamhälleengagemang och dess påverkan på förändringen av ungas intolerans över tid.

Typer av engagemang	Innebörd	Påverkar engagemanget förändringen av intoleransen över tid?
Medlemskap	Medlem i någon förening under första tidpunkten. (0=inte medlem, 1=medlem i åtminstone en förening under första tidpunkten)	Nej
Antal medlemskap	Medlemskap i en eller flera föreningar under alla tidpunkter (0= inte medlem – 4= medlem i åtminstone en förening under alla fyra tidpunkter)	
Varaktigheten i medlemskapet	Medlemskap i åtminstone en typ av förening under hela perioden (0= medlem, 1=medlem i en förening under alla tidpunkter)	Ja, den minskar
Uthålligheten i medlemskapet	Medlem i samma typ av förening (0=inte medlem någon gång 1=medlem i samma typ av förening vid åtminstone tre tillfällen)	
Frivilligarbete	Arbetat frivilligt för en god sak (0-1)	
Varaktigheten i frivilligarbetet	Arbetat frivilligt för en god sak under åtminstone tre av fyra tidpunkter (0= har aldrig arbetat frivilligt, 1= har arbetat frivilligt senaste tre tidpunkterna)	

Slutsatser och diskussion

Den här rapporten har presenterat resultat från ett forskningsprojekt som undersökt vilken roll ett engagemang i civilsamhället har för utvecklingen av intolerans bland unga. Med hjälp av data från ett forskningsprojekt som följt samma personer under flera år (Amnå, et. al., 2009) har föreliggande projekt analyserat hur olika aspekter av ett engagemang i civilsamhället hänger samman med utvecklingen av ungas intolerans mot personer med utländsk bakgrund. Ungdomar som inkluderades i analysen var mellan 13 och 18 år.

Resultaten talar för att ett varaktigt och uthålligt engagemang i kulturföreningar, religiösa föreningar, föreningar för fred och mänskliga rättigheter samt politiska föreningar dämpar ungas intolerans över tid. Förändringen i intolerans var små men statistiskt signifikanta och bestod vid kontroll för kön, etnicitet, ålder och socioekonomiska faktorer. Med andra ord förefaller ett kontinuerligt engagemang i vissa typer av föreningar begränsa ungas intolerans. Intressant nog tycks även en enskild insats i frivilligarbete ha en liknande effekt.

Resultaten kan tolkas på flera sätt. En förklaring till att ett engagemang i civilsamhället påverkar utvecklingen av ungas intolerans kan hänga samman med civilsamhällets roll som mötesplats. Engagemanget skapar interaktion och kontakt mellan ungdomar från olika bakgrunder vilket i sin tur reducerar fördomar och negativa attityder. En annan förklaring kan vara att engagemanget ger kunskaper och erfarenheter om personer från olika från grupper som skiljer sig från den egna vilket dämpar minskar fördomar och intolerans.

Varför tycks endast engagemang i kulturföreningar, religiösa föreningar, föreningar för fred och mänskliga rättigheter samt politiska föreningar ha betydelse för utvecklingen av ungas tolerans? En förklaring kan vara att medlemsbasen i dessa föreningar är mer heterogena i termer av ungas födelseland vilket ökar möjligheten för kontakter mellan ungdomar födda i Sverige och ungdomar som har flyttat till Sverige från ett annat land. En annan tolkning kan vara att dessa föreningar utmärks av idéer, normer eller uppfattningar som förstärker vissa attityder i den ena eller andra riktningen. Det kan till exempel vara så att vikten av tolerans är mer tongivande inom exempelvis religiösa och politiska föreningar vilket innebär att medlemmar över tid utvecklar en högre grad av tolerans, än inom idrott- och hobbyföreningar, vars primära fokus ligger i själva utövandet av en idrott eller hobby.

Det är tyvärr inte möjligt att utifrån det här projektet slå fast de bakomliggande orsakerna till varför engagemang i civilsamhället har den här effekten, det vill säga, om det är kontakten, kunskapen eller andra faktorer som förklarar förändringen. För att göra det krävs ännu mer avancerade analyser som tar hänsyn till fler aspekter av engagemanget samt de föreningar som unga väljer att engagera sig i. Det är också viktigt att framhålla att forskningsprojektet inte kontrollerat för de ungas nivåer av intolerans innan de gick med i en civilsamhällsorganisation eller arbetat frivilligt. Det gör inte resultaten av det här projektet mindre relevanta. Men, det utesluter inte att effekterna av ett varaktigt medlemskap och frivilligt arbete äger rum bland de unga som redan innan de går in i ett engagemang har en relativt låg intolerans.

Sammanfattningsvis betonar resultaten från det här forskningsprojektet vikt av att främja ett långvarigt civilsamhällsengagemang. Det förefaller vara det varaktiga engagemanget som sker i civilsamhället eller i en och samma förening som har störst betydelse att dämpa intolerans. Det gäller även frivilligarbete och annan volontärverksamhet som sker vid enstaka tillfällen under ungas uppväxt. Det skulle således tala för att verksamma i civilsamhället arbetar för att hålla kvar ungdomar i ett föreningsengagemang och stimulera verksamheter som befrämjar frivilligt arbete. På samma sätt pekar det på betydelsen av att offentliga aktörer stödjer möjligheten till frivilligt arbete samt föreningsverksamhet som bedrivs på lång sikt.

Referenser

- Abdelzadeh, A., & Lundberg, E. (2017). Solid or flexible? Social trust from early adolescence to young adulthood. *Scandinavian Political Studies*, 40(2), 207-227.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, Mass., Addison-Wesley Pub. Co.
- Amnå, E., red. (2016). *För det allmänna bästa*. Kungl. Sällskapet Pro Patria 250 år. Stockholm, Atlantis.
- Amnå, E., Ekström, M., Kerr, M., & Stattin, H. (2009). Political Socialization and Human Agency: The Development of Civic Engagement from Adolescence to Adulthood. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 111(1), 27–40.
- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality, and behavior*. McGraw-Hill Education (UK).
- Brewer, Marilynn B. (1999). "The Psychology of Prejudice: In-Group Love or Out-Group Hate?" *Journal of Social Issues* 55(3):429–44.
- Cigler, A. and Joslyn, M. R. (2002). The Extensiveness of Group Membership and Social Capital: The Impact on Political Tolerance Attitudes, *Political Research Quarterly*, 55 (1), 7–25.
- Côté, R. R., & Erickson, B. H. (2009). Untangling the Roots of Tolerance: How Forms of Social Capital Shape Attitudes Toward Ethnic Minorities and Immigrants. *American Behavioral Scientist*, 52(12), 1664–1689.
- Dahl, V., & Abdelzadeh, A. (2017). Self-Selection or Socialization? The Longitudinal Relation Between Civic Engagement and Political Orientations Among Adolescents. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 46(6), 1250-1269.
- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., & Kawakami, K. (2003). Intergroup contact: The past, present, and the future. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6(1), 5-21.

Freitag, M., & Rapp, C. (2013). Intolerance toward Immigrants in Switzerland: Diminished Threat through Social Contacts? *Swiss Political Science Review*, 19(4), 425–446.

Hatemi, P. K., Funk, C. L., Medland, S. E., Maes, H. M., Silberg, J. L., Martin, N. G. & Eaves, L. J. (2009). 'Genetic and Environmental Transmission of Political Attitudes over a Life Time', *Journal of Politics*, 71, 1141–56.

Hooghe, M., & Quintelier, E. (2013). Do all associations lead to lower levels of ethnocentrism? A two-year longitudinal test of the selection and adaptation model. *Political Behavior*, 35(2), 289-309.

Iglič, H. (2010). Voluntary associations and tolerance: An ambiguous relationship. *American Behavioral Scientist*, 53(5), 717-736.

Kommittédirektiv (2016:47). *Utvärdering av hanteringen av flyktingsituationen i Sverige år 2015*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Lundberg, E., red. (2017). *Toleransens mekanismer: en antologi*. Stockholm: Forum för levande historia.

Lundberg, E., & Abdelzadeh, A. (2017). A school of tolerance? Participation in associations and youth tolerance. In Lundberg E. (2017) *Mechanisms of tolerance*, Stockholm: Living history forum.

Titzmann, P. F., Brenick, A., & Silbereisen, R. K. (2015). Friendships fighting prejudice: A longitudinal perspective on adolescents' cross-group friendships with immigrants. *Journal of youth and adolescence*, 44(6), 1318-1331.

McArdle, J. J., & Nesselroade, J. R. (1994). Using multivariate data to structure developmental change. In S. H. Cohen & H. W. Reese (Eds.), *The West Virginia University conferences on life-span developmental psychology. Life-span developmental psychology: Methodological contributions* (pp. 223-267). Hillsdale, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2015). *Unga och föreningsidrotten: En studie om föreningsidrottens plats, betydelser och konsekvenser i ungas liv*. Ungdomsstyrelsens skrifter, 2005:09. Stockholm: Elanders Gotab AB.

Olson, J. M., & Zanna, M. P. (1993). Attitudes and attitude change. *Annual review of psychology*, 44(1), 117-154.

Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2005). Allport's intergroup contact hypothesis: Its history and influence. *On the nature of prejudice: Fifty years after Allport*, 262-277.

Prop. 2009/10:55 *En politik för det civila samhället*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon Schuster: New York.

Quintelier, E. (2012). Socialization or self-selection? Membership in deliberative associations and political attitudes. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, online.

Rapp, C., & Freitag, M. (2015). Teaching tolerance? Associational diversity and tolerance formation. *Political Studies*, 63(5), 1031–1051.

Sears, D. O. & Brown, C. (2013). 'Childhood and Adult Political Development', in Sears, D. O., Huddy, L. & Jervis, R., eds, *Oxford Handbook of Political Psychology*. Oxford: Oxford University Press.

Stephan, C. W. (2018). *Intergroup relations*. London & New York: Routledge.

Stolle, D., & Rochon, T. R. (1998). Are all associations alike? Member diversity, associational type, and the creation of social capital. *American Behavioral Scientist*, 42(1), 47–65.

SOU 2016:13 *Palett för ett stärkt civilsamhälle. Betänkande av Utredningen för ett stärkt civilsamhälle*. Stockholm: Wolters Kluwer.

Van der Meer, T. (2016). Neither bridging nor bonding: A test of socialization effects by ethnically diverse voluntary associations on participants' inter-ethnic tolerance, inter-ethnic trust and intra-ethnic belonging. *Social Science Research*, 55, 63-74.

Warren, M. E. (2001). *Democracy and association*. Princeton: Princeton University Press.

Wallman-Lundåsen, S. W. (2018). Kontakter mellan grupper inom civilsamhällets organisationer. *Socialmedicinsk tidskrift*, 95(5), 528-538.

Wollebaek, D., & Selle, P. (2002). Does participation in voluntary associations contribute to social capital? The impact of intensity, scope, and type. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 31(1), 32-61.

